

NORGES HØYESTERETT

Den 9. februar 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-290-A, (sak nr. 2016/2191), straffesak, anke over dom,

I.

A (advokat Halvard Helle)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Erik Førde)

II.

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Erik Førde)

mot

A (advokat Halvard Helle)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Noer**: Saken gjelder straffen for et overlagt drap begått av ei jente på 15 år, og reiser særlig spørsmål om bruk av forvaringsstraff overfor så unge lovbrøyttere. I tillegg gjelder saken vilkårene for å få fradrag i straffen for opphold i "fullstendig isolasjon" under varetekt, jf. straffeloven 1902 § 60 første ledd andre punktum.
- (2) Det ble 22. mai 2015 tatt ut tiltalebeslutning mot A for overlagt drap under særdeles skjerpene omstendigheter (post I). Hun ble også tiltalt for to tilfeller av vold mot offentlig tjenestemann (post II).
- (3) Asker og Bærum tingrett avsa dom i saken 26. juni 2015. A ble dømt i samsvar med tiltalebeslutningen, med det unntak at tingretten ikke fant at drapet var begått under

særdeles skjerpene omstendigheter. Straffen ble satt til forvaring med en tidsramme på 9 år og en minstetid på 6 år. Varetektsfradraget ble satt til 363 dager.

- (4) A anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Lagmannsretten, som var satt med lagrette, kom i dom av 6. oktober 2016 til samme resultat som tingretten. Domsslutningen lyder:

"A, født 00.00.1999, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 233 første og andre ledd og § 127 første ledd første straffalternativ til forvaring, jf. straffeloven 1902 § 39 c nr. 1. Tidsrammen settes til 9 – ni – år, og minstetiden til 6 - seks - år.

Til fradrag i tidsrammen og minstetiden kommer 916 – nihundreogseksten – dager for utholdt frihetsberøvelse."

- (5) A anket til Høyesterett. Anken gjaldt saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen – idømmelsen av forvaring. Påtalemyndigheten erklærte motanke over straffutmålingen – beregningen av varetektsfradraget. Høyesteretts ankeutvalg tillot As anke fremmet for så vidt gjaldt straffutmålingen. Også påtalemyndighetens motanke ble tillatt fremmet.
- (6) *Mitt syn på saken*
- (7) Domfelte, A, er nå 17 år gammel. Hun har amerikansk mor og norsk far og bodde i England fra hun var fire til hun var ni år, før familien flyttet tilbake til Norge i 2008/2009. Oppveksten var preget av grov og langvarig omsorgssvikt, hvor A og hennes søsken ble utsatt for både psykisk og fysisk mishandling fra morens side.
- (8) Mor og far flyttet fra hverandre i 2010, og i oktober samme år fattet barnevernet akuttvedtak om at A skulle bo fast hos faren sin. På denne tiden begynte hun å vise stadig mer avvikende adferd. Hun skadet seg selv, hun forsøkte å begå flere alvorlige voldshandlinger, og hun ytret ønske om å drepe. Det var dessuten tilfelle med dyremishandling – av de rettspsykiatriske sakkyndige i saken her karakterisert som "grotesk tortur av dyr".
- (9) I april 2012, da A var 12 år, forsøkte hun å sette fyr på farens seng, mens faren og samboeren hans lå og sov. Episoden er omtalt som et alvorlig drapsforsøk. A forklarte at hun ønsket å drepe både faren og hans kjæreste, og deretter sin mor.
- (10) A ble da akutt plassert på psykiatrisk avdeling. Hun har etter dette vært på institusjon.
- (11) I begynnelsen av mai 2012 truet hun en av de ansatte med kniv. Episoden var så alvorlig at politiet måtte tilkalles for å avvæpne henne.
- (12) Hun ble i juni 2012 overført til institusjonen Bjerketun psykiatriske behandlingshjem. Det skjedde en rekke alvorlige hendelser mens hun var her:
- (13) Kort tid etter ankomst angrep hun to av de ansatte under en biltur. Hun satt i baksetet på bilen og forsøkte å få en pyntelenke rundt halsen på den som satt i forsetet. Da en annen av de ansatte grep inn, slo hun.

- (14) I juli 2012 gjorde hun hærverk på leiligheten sin på Bjerketun. Politiet ble tilkalt. Da de kom, angrep hun dem med et stolbein.
- (15) Noen dager seinere var hun hjemme på permisjon hos faren. Idet han skulle bringe henne tilbake til institusjonen, angrep hun ham med en sportsøks. Faren ble skadet i brystet.
- (16) I august 2012 rømte hun fra Bjerketun og gikk til angrep med høygaffel mot en polititjenestemann som forsøkte å få tak i henne.
- (17) Våren 2013 mente institusjonen at hun var inne i en positiv utvikling og startet forberedelser til utskrivning. I mai samme år besluttet barnevernet å overta omsorgen for henne, og det ble inngått avtale med institusjonen Små Enheter, som hadde tilbud til ungdom som trengte langsiktig omsorg og psykiatrisk behandling.
- (18) I august 2013 tente hun på rommet sitt på Bjerketun. Hun ble likevel overført til det nye behandlingshjemmet i oktober 2013. Hun hadde da vært innlagt på lukket avdeling i til sammen 10 måneder.
- (19) Det gikk nesten ett år før det igjen skjedde alvorlige episoder. Men i juli 2014 spiste hun syre fra lommelyktbatterier i det som trolig var et selvmordsforsøk.
- (20) Litt seinere i juli skjedde en meget alvorlig hendelse. A hadde fått tak i en kniv med et 40 cm langt knivblad, en slags machete. Den brukte hun til å angripe en av de ansatte som var inne på samme rom som henne. Han klarte å komme seg ut av rommet uskadet. En annen av de ansatte som kom til for å hjelpe, ble forsøkt angrepet på samme måte, men også han kom seg ut uskadet. Politiet ble tilkalt og gikk mot tiltalte med skjold. Hun hogg da mot dem med kniven, og tjenestemennene fikk ikke overmannet henne før de hadde brukt to bokser med pepperspray. A hadde samtidig gjort forberedelser til et selvmordsforsøk ved at hun hadde lagt en tilkoblet brødrister i et badekar med vann.
- (21) Både de ansatte og polititjenestemennene opplevde hendelsen som svært dramatisk. A forklarte etterpå at hun ikke hadde tenkt å skade noen, men at hun planla selvmord, og da måtte det ikke være andre til stede.
- (22) A ble samme dag overflyttet til akuttpsykiatrisk institusjon i Drammen. I bilen på vei dit forsøkte hun å ta kvelertak på en av de ansatte ved å legge lenken mellom håndjernene rundt halsen på vedkommende som satt i forsetet.
- (23) Etter noe tid ble A tilbakeført til institusjonen Små Enheter. Den 28. oktober 2014 skjedde drapet som denne saken gjelder.
- (24) Avdøde B hadde vært ansatt som nattevakt på institusjonen siden august 2014. Hun var 30 år gammel. Om kvelden 27. oktober var A sammen med nattevakten og en miljøarbeider. A var urolig, men roet seg etter hvert, og miljøarbeideren, som hadde sovende nattevakt, gikk og la seg.
- (25) A har forklart at hun denne kvelden hadde forsøkt å ta livet sitt ved å kutte seg med noen glasskår fra en knust lyspære. Siden hun ikke fikk til dette, hadde hun – i følge det hun forklarte for tingretten – ikke noe annet valg enn å drepe nattevakten B. Hun forklarte at hun hadde hørt stemmer som sa at hun måtte drepe henne.

- (26) A gikk ut på badet og klarte å klippe løs et stykke av beltet på badekåpen sin. Dette gjemte hun i lommen. Hun spurte så nattevakten om hun kunne få stelle håret hennes. A satte seg på sengen og nattevakten satte seg foran sengen med ryggen til A.
- (27) Etter en stund slik, tok A fram beltet og la det rundt halsen på nattevakten og strammet til. Hun la beina sine på skuldrene til nattevakten, slik at hun ikke klarte å komme seg løs. Nattevakten kjempet imot, men A holdt beltet stramt til nattevakten mistet bevisstheten.
- (28) A slapp da taket i beltet og la merke til en form for pusting. Hun dro nattevakten med seg inn på stua og hengte henne etter halsen på et håndtak, slik at hun ikke skulle få puste. A ønsket å avslutte drapet med kniv og lette i lommene til nattevakten etter nøkler. Med dem kom hun seg inn på et låst rom hvor hun visste at det fantes kniver. Hun gikk deretter tilbake til offeret og stakk henne en rekke ganger i halsen, i brystet og på en hånd. Deretter snudde hun nattevakten over på magen og knivstakk henne på nytt. Dette forklarte hun med at hun også ville stikke henne i ryggen når hun "først hadde muligheten".
- (29) Etter drapet la hun kniven på avdødes rygg og tok flere bilder av henne. Hun har beskrevet at hun fikk et slags adrenalinkick, at hun lo og at hun hadde en følelse av å ha nådd et mål hun hadde satt seg eller et mål som var satt for henne av "stemmer".
- (30) Også etter drapet har A opptrådt voldelig. Dette har først og fremst gått ut over henne selv, og det har ført til at hun i betydelig grad har blitt holdt under ulike former for tvang for å forhindre at hun skader seg. Men volden har også rammet andre. To episoder er omfattet av tiltalebeslutningen post II:
- (31) Den ene hendelsen fant sted kort tid etter drapet, den 26. november 2014, i forbindelse med at politiet skulle kjøre henne fra tingretten til Bredtveit fengsel. Hun tok da med stor kraft tak i tjenestevåpenet til en kvinnelig politibetjent. Våpenet var festet til politibetjentens belte og lår med tre klips, og to av klipsene løsnet før hun ble stanset. Den andre hendelsen fant sted 29. mars 2015, da hun skallet til en fengselsbetjent i nesa. Også på de institusjonene hun har vært fram til i dag, har hun etter det opplyste opptrådt aggressivt, noe jeg kommer tilbake til.
- (32) Etter å ha sittet i varetekt ved Bredtveit fengsel og i psykiatrisk avdeling Lier sykehus, ble A 26. februar 2015 overført til ungdomsenheten ved Bjørgvin fengsel i Bergen. Fra 2. desember 2015 har hun i hovedsak vært innlagt ved Sandviken sykehus.
- (33) *Spørsmålet om forvaring*
- (34) Hovedspørsmålet i saken er om A skal dømmes til fengselsstraff eller til forvaring. Avgjørelsen skal treffes på grunnlag av straffeloven av 1902, jf. straffeloven 2005 § 3. Jeg viser til lagmannsrettens begrunnelse for dette. Rettstilstanden på området er ikke endret med den nye straffeloven, og resultatet ville derfor blitt det samme om man hadde fulgt bestemmelsene i den nye straffeloven.
- (35) Jeg ser først på spørsmålet om hva som vil være *alternativ fengselsstraff*. A var bare 15 år og en måned gammel da drapet fant sted. Så unge personer skal bare dømmes til fengselsstraff "når det er særlig påkrevd", og straffen kan ikke overstige 15 år,

jf. straffeloven 1902 § 18. Bestemmelsen må ses i sammenheng med Grunnloven § 104 andre ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved avgjørelser som angår barn. Av barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b følger at frihetsberøvelse av barn bare skal benyttes som "en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom".

- (36) Lovgiver har presisert i forarbeidene til straffeloven § 18 at hensynet til barnets beste vil være helt sentralt, jf. Prop. 135 L (2010–2011) kap. 9.6.1.4:

"Det som i det lange løp best tjener barnets interesser trer i forgrunnen, og kan bare settes til side så langt det foreligger særlig tungtveiende allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad ivaretas ved andre straffereaksjoner."

- (37) Selv om fengsling bare skal skje når det er særlig påkrevd og hensynet til barnets rehabilitering i disse sakene skal stå i forgrunnen, er det klart at man i en så alvorlig sak som denne, må reagere med frihetsberøvelse. Dette har også forsvarer sagt seg enig i.
- (38) Lagmannsretten konkluderte med at straffen for de tre forholdene tiltalen gjelder, for en voksen person ville vært fengsel i omkring 18 år. Jeg er enig i dette.
- (39) Imidlertid må det tas hensyn til As unge alder da drapet skjedde, jf. straffeloven § 18. Som lagmannsretten finner jeg at den alternative fengselsstraffen da bør være på 8 til 9 år i saken her, jf. til sammenligning Rt. 2011 side 774 avsnitt 23 til 27. Jeg viser til lagmannsrettens begrunnelse for dette.
- (40) Spørsmålet er om 8-9 års fengselsstraff gir tilstrekkelig samfunnsvern, eller om det foreligger så ekstraordinære forhold at A må dømmes til forvaring på tross av sin unge alder.
- (41) Straffeloven 1902 § 39 c, som innholdsmessig svarer til § 40 første til fjerde ledd i straffeloven av 2005, fastsetter vilkårene for forvaring. Første ledd nr. 1 og andre ledd lyder slik:

"Når en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet, kan forvaring i anstalt under kriminalomsorgen idømmes i stedet for fengselsstraff når vilkårene i nr. 1 eller nr. 2 er oppfylt:

1. **Lovbryteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå en alvorlig voldsforbrytelse, seksualforbrytelse, frihetsberøvelse, ildspåsettelse eller en annen alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare. I tillegg må det antas å være en nærliggende fare for at lovbryteren på nytt vil begå en slik forbrytelse. Ved farevurderingen skal det legges vekt på den begåtte forbrytelsen eller forsøket sammenholdt særlig med lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne. Det skal særlig legges vekt på om lovbryteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i første punktum. ...**

Der siktede var under 18 år på handlingstidspunktet, kan forvaring etter første ledd ikke idømmes, med mindre det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter."

- (42) Et vilkår etter bestemmelsen er at det er begått en *alvorlig voldsforbrytelse*. Det er ikke tvil om at drapshandlingen oppfyller dette vilkåret.

- (43) Det kreves i tillegg at det er en *nærliggende fare for at domfelte på ny vil begå en alvorlig forbrytelse* som kan gi grunnlag for forvaring. Faren må være reell og kvalifisert, jf. Rt. 2002 side 1677 på side 1681. Kravet til faregrad vil imidlertid kunne variere alt etter hvor alvorlige straffbare handlinger det er snakk om, jf. Rt. 2014 side 934 avsnitt 60. Gjentakelsesfaren skal avgjøres ut fra situasjonen på domstidspunktet, jf. Rt. 2014 side 495 avsnitt 27.
- (44) Ved vurderingen ser jeg først på faktorer knyttet til "*den begåtte forbrytelsen*".
- (45) Drapshandlingen var godt planlagt og ble iverksatt på en utspekulert måte. A må ha tenkt nøye gjennom hva hun skulle foreta seg, og hun viste sterk gjennomføringsevne og -vilje. Hun kunne ha avbrutt handlingen da nattevakten mistet bevisstheten, men valgte å fullføre drapsforsettet. Bildene hun tok av offeret viser at hun tilsynelatende var fornøyd med det hun hadde gjort.
- (46) A synes ikke å ha hatt noe motiv for drapet som knyttet seg til avdøde personlig. Hun forklarte i politiavhøret at hun hadde et godt forhold til nattevakten og ikke hadde noe uoppgjort med henne. Drapshandlingen rammet nattevakten fordi hun tilfeldigvis var på vakt og fordi hun var liten og ikke så sterk.
- (47) Etter mitt syn tilsier allerede disse forholdene ved drapshandlingen – særlig planleggingen, gjennomføringsevnen og det spesielle motivet – en fare for gjentakelse av lignende handlinger.
- (48) Ved vurderingen av gjentakelsesfaren skal det også legges vekt på om den domfelte *tidligere har begått eller forsøkt å begå straffbare handlinger* som kan gi grunnlag for forvaring.
- (49) De voldelige handlingene som A foretok i årene før drapet, skjedde før hun var fylt 15, og hun er følgelig ikke tiltalt eller dømt for disse. Det kan imidlertid også legges vekt på handlinger som tiltalte ikke er domfelt for, jf. Rt. 2004 side 209 avsnitt 14. For en eldre gjerningsperson vil det nok i alminnelighet være liten grunn til å legge vekt på handlinger som har skjedd i så ung alder. Men A har i årene rett før drapshandlingen hatt et handlingsmønster med repeterende voldelig atferd, til dels av svært alvorlig karakter. Selv om hun var svært ung, gir også de tidligere handlingene i dette tilfellet et viktig bidrag i den samlede vurderingen av gjentakelsesfaren.
- (50) Jeg har allerede gjort rede for de forskjellige episodene. De to alvorligste er forsøket på å tenne på sengen til faren og hans samboer, og angrepet med machete på to ansatte og politifolk. Også disse handlingene synes å ha vært planlagt fra As side, og rammet personer som hun ikke hadde noe utestående med. De rettspsykiatrisk sakkyndige er inne på dette og sier i sin rapport:
- "Det virker likeledes paradoksalt at hennes drapsforsøk retter seg mot faren, som hun sier at hun er glad i, og mot profesjonelle omsorgsgivere som hun heller ikke gir uttrykk for at hun har noe imot."**
- (51) Noe seinere i rapporten diskuterer de sakkyndige om valg av offer har noe med relasjonen til offeret å gjøre, og konkluderer slik:

"Det vil neppe dreie seg om et enten-eller i så måte, men vi holder det for mest sannsynlig at observanden er så skadet i sin evne til å inngå relasjoner - så kaotisk i sin indre verden - at relasjonen til offeret spiller mindre rolle ved valg av objekt for utlevelse av aggressive impulser."

- (52) Etter min oppfatning må det, allerede på grunnlag av de omstendighetene jeg så langt har redegjort for, konstateres at det i dag foreligger en "nærliggende fare" for at A vil begå nye alvorlige voldshandlinger. Men – som jeg nå går over til – "lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne" underbygger dette ytterligere.
- (53) Et spesielt trekk ved A er at hun selv har vært tydelig på at hun ønsket å drepe. Flere av vitnene som forklarte seg for lagmannsretten, ga uttrykk for at A hadde sagt at hun hadde som mål i livet enten å ta sitt eget liv eller å drepe.
- (54) I politiavhøret – som ble tatt opp med lyd og bilde og som delvis er referert i den rettspsykiatriske uttalelsen fra 12. mars 2015 – fikk A spørsmål om hun hadde gitt uttrykk for drapsplaner forut for drapet og hvordan omgivelsene i så fall hadde oppfattet dette. Hun svarte:

"I have stated it quite clearly throughout the years. You would have to be a complete blithering idiot not to understand that. But at the same time, I was a child. They thought it would pass."

- (55) Hennes interesse for vold og drap har også vist seg på andre måter. Etter drapet tok politiet beslag i hennes mobil og PC. Her fant de bilder og filmer av til dels groteske voldshandlinger.
- (56) For tingretten og lagmannsretten var det oppnevnt tre rettspsykiatriske sakkyndige, spesialist i psykiatri Harald Brauer, spesialist i psykiatri og barne- og ungdomspsykiatri Hans Ole Korsgaard og spesialist i klinisk nevropsykologi Roger Lindqvist. De utredet A uavhengig av hverandre, og har gitt en samlet hovedrapport og to tilleggssrapporter. Alle fant at A var tilregnelig på gjerningstiden. Både tingretten og lagmannsretten kom til samme resultat.
- (57) De sakkyndiges konklusjon var at A hadde massive personlighetsmessige avvik med en hoveddiagnose i form av en "Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, Borderline type" (ICD-10 diagnose F60.31), og bidiagnosene "Blandet dissosiativ lidelse" (F44.7) og "Usosialisert atferdsforstyrrelse" (F91.1).
- (58) Det heter i erklæringen deres av 12. mars 2015 på side 129:

"Som det fremgår av det ovenstående, tenker vi at observanden har en ekstremt alvorlig og gjennomgripende personlighetsmessig skjevutvikling, at hennes indre i stor grad preges av kaos og mer eller mindre fragmenterte primitive, ofte grandiose og aggressive fantasier, at hennes opplevelse av egen identitet er svak, vekslende og til dels sterkt forstyrret, og at kvaliteten på hennes tilknytning til andre mennesker preges av dette.

Hennes nåværende psykiske tilstand er et resultat av en rekke samvirkende negative faktorer. Hun har gode evner rent intellektuelt, men ut over dette har hun i liten grad hatt tilgang til positive faktorer som ville ha kunnet kompensere for egen konstitusjonell sårbarhet, destruktiv tilknytningserfaring og en omsorgsbasis preget av psykiske og fysiske overgrep."

- (59) I sine "prognostiske overveielser" på side 144 understreker de at riktig behandling av A vil være ekstremt krevende:

"Som det fremgår av de ovenstående betraktninger, utgjør observanden en ekstremt krevende terapeutisk oppgave, som stiller store krav til både teoretisk forståelse av alvorlig personlighetspatologi med ekstrem voldelig utagering, og til praktisk erfaring med denne pasientgruppen."

- (60) Etter de sakkyndiges syn kan det være vanskelig å se for seg noen vesentlig forandring av As psykiske struktur uten at hun selv er motivert for endring, noe hun på tidspunktet for rapporten ikke var. De understreket også at A vil ha behov for meget langvarig behandling. De fastholdt disse vurderingene for lagmannsretten.

- (61) A har siden desember 2015 vært innlagt på Regionalt Sikkerhetsavsnitt ved Sandviken sykehus i Bergen og har gått på anti-psykotisk medisin siden januar 2016. Behandlingen ble opprinnelig begrunnet i mistanke om at A hadde en uspesifisert psykoselidelse, men er seinere forankret i diagnosen "Paranoid schizofreni". I tilleggserklæring av 10. august 2016 uttaler de sakkyndige imidlertid at de mener at A fremstår slik at det vanskelig lar seg forene med schizofreni:

"Observanden har et sammensatt symptombilde som har manifestert seg i ung alder, og er således en diagnostisk utfordring. Hun har åpenbart en sterkt avvikende personlighetsutforming, og på den ene siden må det bemerkes at hun i perioder har en så uttalt selvskadende atferd at man - meget berettiget - bør stille spørsmål om hun i kortere eller lengre tidsintervaller må sies å ha mistet sin realitetssans, altså per definisjon ha vært psykotisk.

På den annen side må man veie inn at hun mellom sine utageringsepisoder gir god, som regel upåfallende, kontakt og fremstår helt uaffisert av sin rapporterte stemmehøring og/eller synshallusinose. Hennes samlede fremtoning er således mesteparten av tiden ikke forenlig med den sterke påvirkning av hele personligheten, som man typisk ser ved de fleste schizofrene tilstander. Selv om man tar høyde for at paranoid schizofrene pasienter, særlig i symptomfrie intervaller, ofte er mindre affisert enn andre schizofrene pasienter, har hennes samlede fungering en kvalitet som etter vår mening vanskelig lar seg forene med det å ha schizofreni. "

- (62) De sakkyndige legger imidlertid til at de mener A har nytte av anti-psykotisk medikasjon, og at hun fremstår modnere og med bedre kontaktevne enn tidligere.
- (63) I legeerklæring fra den behandlingsansvarlige overlegen på Sandviken sykehus Maria A. Lind av 7. januar 2017 heter det at A under oppholdet der har hatt en adferd som gir sterke mistanker om "alvorlig personlighetspatologi", og det utelukkes ikke at hun ved utskrivning oppfyller kriteriene for "Dyssosial personlighetsforstyrrelse" (F60.2). Den behandlingsansvarlige legen mener dessuten at A fyller kriteriene for "Paranoid schizofreni" (F20.0), og hun går nå på sterk anti-psykotisk medikasjon i form av "Inj ZypAdhera 405 mg hver 14. dag samt Inj Cisordinol depo 100 mg hver 14. dag + T Cisordinol 10 mg vesp".
- (64) Om aktuell voldsrisiko heter det at hun flere ganger under oppholdet har forsøkt å skade seg selv og at hun også har gjort utfall mot de ansatte. Siste episode med angrep mot personalet skjedde 1. januar 2017.

- (65) Gjennomgangen av As psykiske tilstand og de rettspsykiatriske erklæringene bekrefter etter mitt syn at det fortsatt er en nærliggende fare for gjentakelse av alvorlige straffbare handlinger fra hennes side, selv om hun som følge av medisineren synes å ha blitt noe bedre i stand til å motstå voldelige impulser.
- (66) Et grunnleggende vilkår for forvaring er at *ordinær fengselsstraff ikke vil være tilstrekkelig til å verne samfunnet*. Ved denne vurderingen skal det forutsettes at hele fengselsstraffen sones, og altså ikke tas hensyn til mulig prøveløslatelse, jf. Rt. 2007 side 791 avsnitt 32. Dersom A dømmes til fengsel i 9 år og hun gis fullt fradrag for isolasjon i varetektstiden, vil hun – uten prøveløslatelse – være ferdig med soningen i januar 2023. Spørsmålet er om hensynet til samfunnsvernet krever at det må være en mulighet for å holde A fortsatt frihetsberøvet også etter dette tidspunktet.
- (67) Forsvarer har vist til at den diagnosen som A nå har fått, gjør at samfunnsvernet kan ivaretas ved at hun tvangsinnlegges i psykiatrisk sykehus dersom hun utgjør "en nærliggende og alvorlig fare for eget eller andres liv eller helse", jf. lov om psykisk helsevern § 3-3 første ledd nr. 3 bokstav b.
- (68) Det er imidlertid faglig uenighet om A egentlig har en alvorlig sinnslidelse i form av en psykoselidelse, jf. de rettspsykiatriske sakkyndiges uttalelse som jeg har sitert i avsnitt 61. Det vil derfor være usikkert om hun fyller vilkårene for tvungent psykisk helsevern. I tillegg fastslo både tingretten og lagmannsretten at A ikke var psykotisk da hun begikk drapet. Jeg må derfor legge til grunn at faren for gjentakelse av alvorlige voldshandlinger i høy grad er til stede uavhengig av en eventuell psykoselidelse. På denne bakgrunn kan jeg ikke se at muligheten for innleggelse i psykiatrisk sykehus gir tilstrekkelig trygghet.
- (69) Som gjennomgangen viser, har A et skadet sinn. Hennes vilje til å begå voldshandlinger har vist seg meget sterk. Det er ikke noe i hennes situasjon i dag som tilsier at hennes psykiske situasjon har blitt bedret i vesentlig grad. De rettspsykiatriske sakkyndige har redegjort for at det vil være en ekstremt krevende oppgave å få til bedring, og at det uansett er grunn til å tro at det vil ta meget lang tid.
- (70) Etter omfattende vitneførsel og etter å ha hørt de rettspsykiatriske sakkyndige og A forklare seg, konkluderte lagmannsretten med at gjentakelsesfaren i dag framstår som "meget stor over en vesentlig lengre tid enn det fengselsstraffen vil utgjøre her." Jeg kan ikke se at det er kommet fram noe for Høyesterett som røkkes ved denne konklusjonen. Det dreier seg om fare for svært alvorlige straffbare handlinger. Min konklusjon er at hensynet til samfunnsvernet tilsier forvaring i denne saken.
- (71) Når siktede var under 18 år på handlingstidspunktet, kan imidlertid forvaring bare idømmes der det foreligger "*helt ekstraordinære omstendigheter*", jf. straffeloven § 39 c andre ledd. Bakgrunnen for bestemmelsen kommer fram i Prop. 135 L (2010–2011) om endringer i straffeloven mv. Et utvalg foreslo i NOU 2008: 15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll, at det i det hele tatt ikke skulle være adgang til å dømme barn til forvaring. Regjeringen fulgte imidlertid ikke utvalgets forslag, men konkluderte med at det "unntaksvis kan oppstå helt ekstraordinære tilfeller hvor forvaring vil være riktig reaksjon". Begrunnelsen er sammenfattet slik i proposisjonen kap. 9.7.4:

"Forvaring innebærer på samme måte som fengsel en frihetsberøvelse, noe som gjør dette til en svært inngripende form for straff. Dette forsterkes av at forvaring er tidsubestemt. Den som idømmes forvaring, vil måtte sone straffen uten kjennskap til

hvor lenge den vil vare. Fengselsstraff er i seg selv særlig belastende for barn. Ettersom forvaring er tidsbestemt, vil slik straff være ekstra belastende for den det gjelder. Denne ytterligere belastningen vil være svært uheldig for barnet. Videre kan det anføres at barnet er i en modningsprosess, og at det kan være vanskelig å motivere til endring når barnet stemples som farlig. En forvaringsdom vil dessuten kunne bidra til å stigmatisere barnet som farlig også etter at dommen er ferdig sonet.

Departementet er av den oppfatning at straffereaksjonen forvaring tilnærmet aldri bør benyttes på lovbrutere som var mindreårige på handlingstidspunktet. Det er uomtvistet at lovbruterens unge alder er et tungtveiende moment ved valg av reaksjon, noe som tilsier at forvaring, som må kunne sies å være lovens strengeste reaksjon, ikke skal anvendes. Likevel ønsker ikke departementet helt å stenge adgangen til bruk av forvaring overfor barn, nettopp fordi det unntaksvis kan oppstå helt ekstraordinære tilfeller hvor forvaring vil være riktig reaksjon. Departementet støtter således ikke utvalgets forslag om et absolutt forbud mot bruk av reaksjonen. Adgangen bør imidlertid gjøres meget snever, og det foreslås derfor at det i lovteksten benyttes en formulering om at forvaring bare skal kunne brukes overfor barn som var under 18 år på handlingstidspunktet når det foreligger 'helt ekstraordinære omstendigheter'."

- (72) Bestemmelsen gjenspeiler de hensyn som er knesatt i Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen. Jeg nevner at barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav a ikke rammer forvaring direkte, idet bestemmelsen forbyr "livsvarig fengsel uten mulighet for løslatelse". Ved forvaring er forutsetningen derimot at domfelte skal løslates hvis det ikke lenger er reell og kvalifisert fare for nye alvorlige lovbrudd, jf. straffeloven 1902 §§ 39e–39g. Jeg viser ellers til det jeg tidligere har sagt om de strenge vilkårene for å fengsle barn, jf. avsnitt 35–36 foran.
- (73) Det skal altså "tilnærmet aldri" brukes forvaringsstraff overfor ungdom under 18 år. Jeg tilføyer at dette gjelder selv om mesteparten av soningen vil skje etter at domfelte har fylt 18 år. Spørsmålet er om vilkårene for forvaring likevel er oppfylt når det også ses hen til hva som er barnets beste.
- (74) Forvaring er ment å ha et sterkere innslag av behandling og rehabilitering enn vanlig fengselsstraff. Men etter det som er opplyst for Høyesterett, kan det ikke legges til grunn at det vil være særlig forskjell i soningsforholdene for A enten hun dømmes til fengselsstraff eller forvaring. Det gjelder både før og etter at hun når 18 års alder. Forskjellen ligger i at forvaringsstraffen i prinsippet er tidsbestemt og at hun med en slik straff kan holdes fengslet også ut over lengstetiden dersom domstolene finner at vilkårene fortsatt er oppfylt, jf. straffeloven 1902 § 39 e første ledd (ny lov § 43 første ledd).
- (75) Særlige momenter som er trukket fram i forarbeidene som begrunnelse for ikke å benytte forvaring overfor unge domfelte, er at tidsbestemtheten av straffen er svært uheldig for et barn, og at det kan være negativt for et ungt menneske, som er i en modningsprosess, å få det farlighetsstempel som en forvaringsdom innebærer. Selv om det nok også kan være negativt for A å bli løslatt dersom hun utgjør en kvalifisert fare for omgivelsene, mener jeg samlet sett at det må anses mer belastende for henne å bli dømt til forvaring enn til fengselsstraff.
- (76) Ved vurderingen av om forvaring likevel kan og bør idømmes, tar jeg utgangspunkt i at A bare var 15 år og en måned da hun begikk drapet. Det er aldri tidligere i Norge idømt forvaring til noen under 18 år, og i dette tilfellet er det altså tale om en domfelt som bare så vidt var over den kriminelle lavalder.

- (77) En 15-åring har normalt mindre forståelse for konsekvenser av sine handlinger og dårligere impuls kontroll enn voksne og også større mulighet for endring og modning. Dette gjelder også for A. Hennes svært lave alder på gjerningstidspunktet er et meget tungt argument for ikke å dømme henne til forvaring.
- (78) Vurderingen av tilbakefallsfaren vil generelt være mer usikker jo yngre barnet er, jf. Rt. 2006 side 641 avsnitt 12. Usikkerheten rundt barnets utvikling er da også et av momentene som er trukket fram i forarbeidene, og de sakkyndige i vår sak understreker også dette. Men selv om hun er ung, mener de at det er grunnlag for å stille en diagnose. Det heter i hovedrapporten side 135:
- "Tidligere var det ikke ansett som god klinisk praksis å sette personlighetsforstyrrelsesdiagnoser på personer under 18 år, men de siste 10-15 års forskning har entydig vist at det er både klinisk og vitenskapelig godt belegg for å bruke denne typen diagnoser også på barn og ungdommer."**
- (79) Jeg viser også til at A ikke har fått den korreksjonen som ligger i en tidligere sonet straff. Det er et forhold som i andre saker med unge domfelte er tillagt vekt som et moment mot forvaring, jf. Rt. 2007 side 791 avsnitt 33 og 34 og Rt. 2014 side 495 avsnitt 39. I denne saken kan dette likevel ikke være avgjørende.
- (80) Det er altså flere forhold som taler for at A bør dømmes til en tidsbestemt straff, og da særlig hennes alder på gjerningstidspunktet. Jeg har likevel kommet til at hun må dømmes til forvaring. Det overlagte drapet, sammenholdt med antallet alvorlige voldshandlinger fra As side både før og etter drapshandlingen og hennes meget alvorlige psykiske tilstand og spesielle motivasjon for sin voldelige adferd, gjør at jeg mener det her foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Hensynet til samfunnsvernet er så tungtveiende at det oppfyller vilkårene i loven for å dømme A til forvaring.
- (81) Jeg kan ikke se at det er andre momenter som kommer inn under kan-vurderingen etter § 39 c enn de jeg allerede har vært inne på, som kan lede til et annet resultat.
- (82) Lagmannsretten fastsatte en tidsramme for forvaringen på 9 år og en minstetid på 6 år. Jeg er enig i dette.
- (83) *Isolasjonsfradrag*
- (84) Påtalemyndigheten har anket over lagmannsrettens dom og gjort gjeldende at lagmannsretten har feiltolket begrepet "fullstendig isolasjon" i straffeloven 1902 § 60 første ledd (ny straffelov § 83 andre ledd). Etter påtalemyndighetens syn har A derfor fått et større isolasjonsfradrag i straffen enn det loven gir krav på.
- (85) Bestemmelsen i § 60 første ledd sier at dersom domfelte har vært holdt i "fullstendig isolasjon" i varetektsperioden, skal det gis en ekstra dag i fradrag i straffen for hvert påbegynte tidsrom av to døgn i isolasjon.
- (86) Av forarbeidene til bestemmelsen går det fram at fullstendig isolasjon er definert som det å være fratatt muligheten til samvær med andre innsatte, jf. Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 57:

"Med fullstendig isolasjon menes at den siktede har vært utelukket fra fellesskap med alle andre innsatte."

- (87) Dette samsvarer med definisjonen av fullstendig isolasjon i straffeprosessloven § 186 a første ledd, som lyder slik:
- "Retten kan ved kjennelse beslutte at den fengslede skal utelukkes fra fellesskap med de andre innsatte (fullstendig isolasjon) når varetektstfengsling er besluttet etter § 184 annet ledd, jf § 171 første ledd nr. 2, og det er nærliggende fare for at den fengslede vil forspille bevis i saken dersom han ikke holdes isolert. Er den siktede under 18 år, kan isolasjon ikke besluttes."**
- (88) I proposisjonen presiseres samme sted at den domfelte skal ha et absolutt krav på fradraget – "spørsmålet er ikke overlatt til rettens skjønn".
- (89) I Rt. 2005 side 1226 avsnitt 21 uttalte Høyesteretts ankeutvalg at det avgjørende for skillet mellom fullstendig og delvis isolasjon er om den fengslede overhodet har adgang til fellesskap med noen andre innsatte. Dersom samværsbegrensningen "fører til at den fengslede faktisk ikke får fellesskap med noen andre innsatte, må samværsbegrensningen anses som fullstendig isolasjon, jf. Rt. 2004 side 1899 avsnittene 9 og 10".
- (90) Det er videre lagt til grunn av Høyesterett at regelen om isolasjonsfradrag ikke bare gjelder der *retten* har truffet beslutning etter § 186 a, men også når politiet eller fengselsmyndighetene har besluttet isolasjon, jf. Rt. 2005 side 1718 avsnitt 10 og Rt. 2006 side 1469 avsnitt 10.
- (91) A har i varetektsperioden vært på ulike institusjoner. Ikke noe sted – bortsett fra siste del av perioden ved Sandviken sykehus – har hun hatt samvær med andre innsatte eller pasienter. Dette har blitt bestemt dels av hensyn til henne selv og dels av sikkerhetshensyn. Hun har imidlertid hatt delvis døgkontinuerlig oppfølging av ansatte og helsepersonell, i perioder med bemanning 3:1. Spørsmålet er om hun da kan sies å ha vært holdt i fullstendig isolasjon.
- (92) Det synes klart at lovgiver ikke tenkte på slike situasjoner ved utformingen av reglene om fradrag ved fullstendig isolasjon. Heller ikke begrunnelsen om at fullstendig isolasjon er ekstra belastende og kan gi isolasjonsskader, slår til fullt ut her.
- (93) Ordlyden i bestemmelsen og forarbeidene tar imidlertid ikke noe forbehold, og dette er fulgt opp i rettspraksis. Dersom regelen ikke skulle gjelde der den innsatte har hatt et visst tilsyn og oppfølging av ansatte, oppstår dessuten raskt spørsmålet om hva som skal til for at isolasjonsreglene ikke skal få anvendelse. Dette lar seg vanskelig fastsette i rettspraksis.
- (94) Det følger av § 186 a at det ikke kan besluttes isolasjon for personer under 18 år. Dette kunne kanskje tilsi at det aldri vil være aktuelt med isolasjonsfradrag for slike personer. Men all den tid det i praksis forekommer isolasjon også av unge, kan dette ikke være avgjørende. For eksempel var A rett etter drapet først i politiarresten og deretter en periode på Bredtveit fengsel, og slik jeg forstår påtalemyndigheten, mener også den at hun har krav på isolasjonsfradrag for denne perioden.

- (95) På denne bakgrunn har jeg kommet til at straffeloven § 60 ikke gir rom for unntak i situasjoner som vår, og at A har krav på fullt isolasjonsfradrag for den perioden hun har vært isolert fra andre innsatte. Jeg slutter meg etter dette til lagmannsrettens fastsettelse av varetektsfradraget. Samlet utgjør dette i dag 1043 dager.
- (96) Jeg har etter dette kommet til at begge anker må forkastes.
- (97) Jeg stemmer for slik

D O M :

1. Ankene forkastes.
2. Varetektsfradraget utgjør 1043 – ettusenogførtitre – dager.

- (98) Dommer **Bergsjø:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (99) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (100) Dommer **Webster:** Likeså.
- (101) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (102) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Ankene forkastes.
2. Varetektsfradraget utgjør 1043 – ettusenogførtitre – dager.

Riktig utskrift bekreftes: